

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Факультет іноземної філології

Методичні рекомендації
з написання курсових робіт
здобувачами першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти
за спеціальностями 014 Середня освіта й 035 Філологія

Харків – 2021

УДК 811.111(072)

Укладачі: Тучина Н.В., Алексєєва Н.С., Белова М.О., Корнільєва Л.М., Крапівник Г.О., Левченко Я.Е., Подуфалова Т.В., Старостенко Т.М.

Рецензенти:

Ільєнко О.Л. – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

Сазонова Я.Ю. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської фонетики і граматики Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Методичні рекомендації з написання курсових робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 014 Середня освіта й 035 Філологія. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. 36 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Протокол № 7 від 11.11..2021 р.

Видано за рахунок укладачів

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

© Тучина Н.В., Алексєєва Н.С., Белова М.О. та інші.

ПЕРЕДМОВА

Рекомендації укладено згідно із Законами України «Про Освіту», «Про вищу освіту», нормативних документів МОН України, державних стандартів вищої освіти України, «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди», Освітніх програм «Англійська мова і література в закладах освіти» (спеціальність 014 Середня освіта) і «Англійська мова і література та переклад» (спеціальність 035 Філологія), а також «Положення про випускню кваліфікаційну роботу здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди».

Рекомендації містять інформацію щодо вимог до структури, змісту, обсягу й оформлення курсових робіт, передбачених відповідними навчальними планами: курсові роботи з методики навчання англійської мови й англійської філології для здобувачів, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта, і курсові роботи з англійської філології і перекладознавства для спеціальності 035 Філологія. Рекомендації загального характеру наведено для всіх видів курсових робіт, а також наведено конкретизацію вимог для робіт кожного типу.

Подано приклади та конкретні поради щодо написання вступу, основних розділів роботи та висновків, наголошено на необхідності дотримуватися принципів академічної доброчесності. Окрему увагу приділено правилам укладання та оформлення списку літератури згідно з сучасними нормами. Наведено приклад оформлення титульної сторінки роботи та сторінки «Зміст».

Рекомендації укладено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на факультеті іноземної філології та наукових керівників курсових робіт.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Включення курсової роботи у відповідну Освітню програму спрямовано на перевірку професійної компетентності здобувачів, здатності і вмінь використовувати отримані знання з дисциплін фахової підготовки для розв'язання конкретних науково-прикладних завдань сучасними теоретичними і емпіричними методами.

Курсова робота є самостійним науково-прикладним дослідженням, успішне виконання і захист якого засвідчує сформованість дослідницької компетентності здобувачів, а саме: володіння методами самостійного наукового пошуку, критичного аналізу наукових джерел, узагальнення й систематизації; висування власних гіпотез, обґрунтування вихідних теоретичних позицій; підкріплення власної точки зору мовними й літературними фактами, результатами спостережень за навчальним процесом, експериментальними даними тощо; вміння інтерпретувати зібрані відомості й висновкувати, пропонувати певні рекомендації, вміння здобувача правильно організувати свою дослідницьку роботу та оформити її результати.

Назва роботи повинна бути, по можливості, короткою (до 9 слів), відповідати обраній спеціальності та суті поставленої наукової проблеми. Для більшої конкретизації до назви можна додати невеликий (2-4 слова) підзаголовок.

У назві не бажано використовувати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру. Слід уникати назв, що починаються зі слів «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...», «До питання...» і т. ін., в яких недостатньо відбито суть проблеми. При формулювання теми лінгвістичного, перекладознавчого або літературознавчого характеру доцільно вказати матеріал дослідження. Наприклад, «Особливості вербалізації концепту ПРОСТІР/ SPACE у поетичних творах Р. Фроста», «Стратегії перекладу

англомовних наукових статей з лінгвістики українською мовою (на матеріалі статті В. Shultz Language and the Environment)» або «Прояв рис романтизму та реалізму у пейзажах В. Скотта (на матеріалі роману «Айвенго»)). Якщо дослідження проводиться у галузі методики навчання іноземних мов, потрібно вказати етап навчання (клас або класи).

Тематика курсових робіт має відповідати завданням теоретичних дисциплін професійно-педагогічного циклу і затверджується на засіданні кафедр. Здобувачам надається право обирати тему курсової роботи з числа визначених кафедрами факультету або запропонувати свою тему з обґрунтуванням її розробки. Курсова робота складається з реферативної частини й елементів дослідницького аналізу. Курсові роботи, які за висновком наукового керівника заслуговують на позитивну оцінку, подаються до захисту. Здобувачі, роботи яких не допущені науковим керівником до захисту, отримують незадовільну оцінку. Захист курсових робіт відбувається у встановлений кафедрою термін у присутності здобувачів та комісії: наукового керівника і двох викладачів кафедри.

Виступ готується іноземною мовою. Час доповіді не повинен перевищувати 5-7 хвилин. Під час захисту оголошується тема й мета дослідження, план роботи й стисло передається її зміст. Особливу увагу при цьому необхідно звернути на практичну частину роботи, власне на результати виконання дослідного завдання. Виступ завершується формулюванням висновків.

Після доповіді члени комісії і присутні ставлять запитання, відповідати на які слід мовою запитання. Рішення про оцінку роботи за 100-бальною шкалою приймається комісією.

Курсова робота містить такі **компоненти**:

- 1) титульна сторінка (приклад оформлення наведено у додатку);
- 2) зміст (приклад оформлення сторінки наведено у додатку);
- 3) перелік умовних позначень та скорочень(за необхідності);
- 4) вступ;

- 5) основна частина (2, рідше 3 розділи з висновками до кожного з них);
- 6) загальні висновки;
- 7) список використаних джерел (або окремо «Список наукових джерел», «Список довідкових джерел» та «Список джерел ілюстративного матеріалу»);
- 8) додатки (за необхідності).

На **титульній сторінці** вказуються повні назви університету, факультету та кафедри; тема курсової роботи; освітня програма; освітній рівень; прізвище, ім'я та по батькові здобувача; ініціали та прізвище наукового керівника, його науковий ступінь та вчене звання. Залишається місце для виставлення оцінки після захисту та прізвищ і підписів членів комісії, які були присутні на захисті. На нижньому рядку сторінки вказується рік захисту й Харків як місце виконання роботи. Типовою помилкою на титульному аркуші є те, що здобувач забуває написати повністю своє ім'я та по батькові, використовуючи лише ініціали. Ініціали ставляться тільки до прізвища керівника.

Робота може виконуватися державною або англійською мовою за узгодженням з науковим керівником. Якщо роботу написано англійською, потрібно передбачити дві титульні сторінки: державною й англійською мовами. Виконання роботи українською чи іноземною мовою відбувається за вибором здобувача і жодним чином не впливає на її оцінку. У виборі мови варто керуватися переважно наявністю наукової літератури певною мовою та рівнем володіння термінологічним апаратом і науковим стилем у цілому. Використання електронних перекладачів часто призводить до неякісних результатів і неможливості позитивно оцінити курсову роботу.

У **змісті** вказується перелік назв розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки) із зазначенням номерів сторінок, на яких вони починаються. Оцінку роботи знижують, якщо назва розділу (підрозділу,

пункту тощо) не збігається з назвою, наведеною у змісті, або він знаходиться не на тій сторінці, що позначено.

Якщо в курсовій роботі вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, їх **перелік** можна подати в роботі у вигляді окремого списку, що розміщують перед вступом. Перелік слід друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа – їх розшифрування.

Якщо в курсовій роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх повне формулювання наводять у тексті при першому згадуванні і поряд – скорочення у дужках.

Обов'язковими компонентами вступу є: 1) актуальність дослідження; 2) об'єкт дослідження; 3) предмет дослідження; 4) ступінь дослідження проблеми в спеціальній науковій літературі; 5) мета дослідження; 6) завдання дослідження; 7) матеріал дослідження; 8) методи дослідження; 9) теоретичне і практичне значення отриманих результатів дослідження; 10) відомості про структуру та обсяг роботи.

Виклад кожного із зазначених компонентів розпочинається з нового рядка та його назва виділяється в тексті напівжирним шрифтом.

Обсяг вступу курсової роботи – 2 сторінки.

Актуальність теми дослідження виявляється на основі критичного аналізу існуючих розбіжностей у точках зору на проблему, виявлення прогалин у наявних дослідженнях і обґрунтування важливості їх заповнення. Формулювання актуальності теми повинно містити висвітлення практичних завдань конкретної науки, необхідності розширення уявлень про певні процеси або явища, рівень розробки окремих аспектів наукової проблеми. Актуальність дослідження може бути пов'язана із соціальним замовленням (нові програми та інші державні документи), завданнями практики викладання, практики перекладу тощо. Відсутність досліджень не може

свідчити про необхідність розробки певної проблематики, необхідно довести необхідність подальшого наукового пошуку на сучасному етапі.

Висвітлення актуальності повинно бути лаконічним. Достатньо кількома реченнями висловити головне – сутність проблеми або наукового завдання. Наприклад, «актуальність роботи зумовлена необхідністю системного дослідження кольоративів як важливого фактору вияву психотипу письменника».

Об'єкт – це процес чи проблемне явище, що обрані для проведення лінгвістичного, перекладознавчого чи методичного дослідження, або тематично локалізований літературний матеріал для літературознавчого аналізу, наприклад «негативна ввічливість у сучасній англійській мові», «переклад мас-медійної публікації політичного характеру», «розвиток лексичної компетентності учнів старших класів», «портретні характеристики персонажів у романі «Власник» Дж. Голсуорсі».

Предмет дослідження є вузким, ніж об'єкт; це відповідний «ракурс» наукового дослідження, конкретний аспект проблеми, що розглядається, наприклад, «реалізація стратегії негативної ввічливості за допомогою паравербальних засобів», «використання відеоматеріалів для формування лексичної компетентності учнів старшої школи», «лексико-граматичні перекладацькі трансформації у перекладі медійного суспільно-політичного тексту», «прояв гендерних стереотипів у портретних описах у романі» тощо. Формулювання ані предмету, ані об'єкту не може збігатися з темою (назвою) курсової роботи.

Ступінь розробленості теми дослідження визначається за допомогою короткого аналітичного огляду робіт тих авторів, що зробили найбільш вагомий внесок у дослідження обраної проблематики. Важливо вказати, які саме аспекти вони досліджували, у чому полягає їхній внесок, і підкреслити, що ці джерела слугують теоретичним підґрунтям для цього дослідження.

Мета не повинна повторювати тему дослідження, вона відображає той результат, якого бажає досягти дослідник. Так само і завдання (окремі кроки у процесі досягнення мети) повинні зазначати результат (*виявити, визначити, встановити, розробити, обґрунтувати*), а не методи, якими його досягають. Тобто, хибними є формулювання завдань типу: *вивчити, дослідити, проаналізувати* і т. ін. Кількість завдань, як правило, не більше п'яти, а разом вони мають забезпечити досягнення мети. Наприклад:

- виявлення стану дослідження проблеми за рахунок всебічного огляду літератури з проблеми, розбіжностей у позиції дослідників, недоліків і труднощів і їх причин;
- визначення сутності певних понять, явищ, процесів, критеріїв, принципів тощо;
  - характеристика нових аспектів сучасного вирішення проблеми;
  - обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення поставленої проблеми та її реалізація;
- розробка методичних рекомендацій і пропозицій, комплексу вправ і завдань щодо використання результатів дослідження у практиці роботи відповідних закладів освіти.

Обов'язковою є вказівка на те, на якому **матеріалі** виконується дослідження (який твір якого автора, які саме тексти і в якому обсязі, навчання яких учнів і протягом якого часу тощо), та обґрунтування цього вибору.

Потрібно також зазначити **методи дослідження** з поясненням, інструментом виконання якого конкретно завдання кожний метод слугує. Перераховувати методи необхідно у зв'язку із змістом роботи, стисло визначаючи, що саме досліджуватиметься тим чи тим методом, наприклад: «метод зіставлення у дослідженні різних поглядів на...», «метод суцільної вибірки для формування масиву фактичних прикладів», «описово-аналітичний метод для простеження...», «метод компонентного аналізу для виявлення семної

структури...» тощо. Це надасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

У роботі зазвичай використовуються не один, а комплекс наукових методів. Методи завжди знаходяться у тісному зв'язку з певною теорією і являють собою єдність «метод – теорія». Кожний загальний метод виокремлює певний аспект(-и) мови як об'єкту дослідження, що визнаються найбільш важливими для певної теорії мови, наприклад, структурний аспект мови у структурній лінгвістиці передбачає застосування методу структурного аналізу і синтезу. Вибір методів безпосередньо залежить від того, в якій парадигмі наукового знання здійснюється дослідження і має відповідати обраному напрямку. Єдиного правильного, оптимального, універсального методу вивчення літературного чи мовного явища або розвитку певного виду компетентності учнів немає. Різноманітність підходів, гнучкість пізнавальної методології допомагають глибше збагнути суть літературного твору, мовного явища, перекладацьких стратегій, шляхів навчання тощо. Отже, перелік методів, наведений в описі досліджень із лінгвістики, літературознавства, перекладознавства чи методики навчання англійської мови, є орієнтовним і може скорочуватися, доповнюватися чи певним чином трансформуватися залежно від парадигми дослідження, деякі методи можуть набувати ролі головних, а інші ставати допоміжними і т. ін. Перелік можна починати із загальнонаукових методів (діалектичного, описового, дедукції класифікації тощо), вказуючи на специфіку їх застосування саме до цього дослідження.

Теоретичне значення результатів дослідження зазначається відповідно до того, що саме здобувачем удосконалено, розроблено, розвинуто далі: вироблення концепції, методики, класифікацій, виявлення закономірностей. А **практична цінність** розроблених методичних рекомендацій чи нових форм організації роботи зумовлюється можливістю використання результатів, отриманих здобувачем, у навчальному процесі (з вказівкою на конкретний курс і етап навчання) або в перекладацькій діяльності (усній чи письмовій).

Основна частина курсової роботи розміщується на 22 – 25 сторінках. Вона містить зазвичай два розділи: теоретичний і практично-прикладний (дослідницький). Кожен розділ має свою назву, і назва жодного з них не може повторювати тему або мету роботи. Використання назв «Теоретичний розділ», «Практичний розділ» або «Методичний розділ» є неприпустимим.

Окремий розділ починають із нової сторінки. Жоден розділ не може закінчуватися цитатою, посиланням, таблицею або прикладом. Наприкінці кожного розділу формулюють висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу виокремити загальні висновки від другорядних подробиць. Висновки до розділів можуть вноситися як окремий пункт змісту або міститися в основному тексті, у кількох абзацах у кінці кожного розділу, за бажанням здобувача відповідно до теми й мети дослідження.

У **першому розділі основної частини** подають: критичний огляд наукової літератури за темою і вибір напрямків досліджень; формулювання власних вихідних теоретичних позицій. В огляді літератури здобувач окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, автор(-ка) називає ті питання, що залишились невирішеними й, отже, визначає свою роль у розв'язанні проблеми. В огляді не слід наводити повний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються, достатньо назвати автора й назву, а поруч у дужках зазначити порядковий номер бібліографічного запису цієї роботи в списку літератури. Бажано закінчити цей огляд коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень в обраній галузі й перейти до вибору власних вихідних теоретичних позицій і обґрунтування загальної методики дослідження. Загальний обсяг огляду літератури не повинен перевищувати 40 % обсягу основної частини роботи.

У роботах методичного характеру до огляду наукових джерел додається аналіз передового педагогічного досвіду і власних спостережень за навчальним процесом. У курсових роботах із перекладознавства перший

розділ містить попередній перекладацький і суто перекладацький аналіз, алгоритм проведення яких подано нижче.

У **другому розділі** викладаються результати власних досліджень автора (-ки) з висвітленням того нового, що він або вона вносить у розробку проблематики. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній здобувачем. Наводяться відомості про якісний і кількісний аналіз зібраного матеріалу та надається його узагальнення. У курсовій роботі з методики навчання англійської мови міститься опис методичного експерименту, а також якісна та кількісна інтерпретація отриманих відомостей, наводяться конкретні розробки серії уроків, вправи й завдання і т. ін. У курсовій роботі з перекладознавства другий розділ присвячено власному перекладу обраного тексту, який супроводжується поясненням застосованих перекладацьких стратегій і трансформацій.

Висновки містять найбільш важливі наукові та практичні результати, одержані в роботі: формулювання розв'язаної наукової проблеми, її значення для науки і практики. Головна їх мета — підсумки проведеної роботи. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням, бажано також викладати висновки відповідно до послідовності поставлених у вступі завдань. У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити впродовж вивчення теми, а й проблеми, що виникли у ході вирішення поставленого наукового питання, й можливі шляхи їх подолання. У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність цих результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Основна вимога до висновків — не повторювати зміст вступу, основну частину роботи і висновки, зроблені у розділах, а подати висновки у вигляді окремих лаконічних положень, перекладацьких або методичних рекомендацій, які б відбивали зміст виконання поставлених завдань. Оскільки висновки є узагальненням конкретного дослідження, вони не можуть містити посилання, цитати й приклади. У висновках можуть бути згадані

перспективи, які відкрилися після закінчення роботи над поставленою проблемою.

Список використаних джерел має містити 20 – 30 посилань, з них не менше 25 % — наукові праці за останні 5 років. Під час виконання курсової роботи здобувач має користуватися здобутками як вітчизняних, так і закордонних дослідників в обраній сфері дослідження. У списку джерела розміщуються в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків (за відсутності вказівки на авторів у назві публікації) спочатку кирилицею, а потім латиницею, зберігаючи нумерацію. Кожне джерело згадується в списку тільки один раз. Твори одного автора(-ки) містяться в списку за алфавітом назв або за роками публікацій, у прямому хронологічному порядку. Художня література або публіцистика, що була використана в ролі ілюстративного матеріалу дослідження, подається, якщо потрібно, окремим списком за тими ж формальними вимогами до оформлення. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів із бібліотечної та видавничої справи. Основні правила оформлення списку літератури наведено нижче.

Доцільно включати допоміжний матеріал у **додатки**, якщо він сприяє більш повному сприйняттю курсової роботи. Це можуть бути: допоміжні таблиці; тематичний глосарій; плани-конспекти уроків; результати передекспериментального і післяекспериментального зрізу; анкети; інші ілюстрації допоміжного характеру.

МЕТОДИ, СПЕЦИФІКА СТРУКТУРИ І ЗМІСТУ КОЖНОГО ВИДУ КУРСОВОЇ РОБОТИ КУРСОВІ РОБОТИ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Курсова робота з методики навчання іноземної мови демонструє здатність здобувача поєднати теоретичні знання з власною практикою навчання відповідної іноземної мови у школі (педагогічна практика).

Тема роботи має бути актуальною на сучасному етапі розвитку освіти України і вирішувати конкретне питання організації і проведення навчання іноземної мови в конкретному закладі освіти. Автор має продемонструвати, як саме обране для дослідження питання співвідноситься із сучасними теоріями навчання іноземних мов і культур і досвідом навчання в Україні й у світі загалом.

Висунута гіпотеза потребує експериментальної перевірки. У роботі має бути представлений опис навчального контексту, на базі якого здійснювалося дослідження, включно з педагогічно-психологічним профілем класу (груп), які брали участь в експериментальному навчанні.

Дослідження з методики навчання іноземної мови передбачає підготовку, опис і проведення методичного експерименту, а також кількісний та якісний аналіз отриманих результатів. В описі експерименту потрібно обґрунтувати методи й інструменти дослідження, довести їхню ефективність у розв'язанні обраних питань, описати етапи дослідження й розроблені навчальні матеріали. Інтерпретація отриманих експериментальних даних має бути валідною для надання методичних рекомендацій для вчителів іноземних мов.

Методи досліджень у галузі методики навчання іноземних мов:

- **критичний аналіз літературних джерел, ретроспективне вивчення вітчизняного й зарубіжного досвіду;**
- **вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів сьогодення;**
- **наукове сфокусоване спостереження за навчальним процесом;**
- **експеримент** (включаючи планування експерименту; визначення його етапів; підготовку матеріалів для експериментального навчання; розробку конкретних вправ і завдань; визначення постійних і варійованих умов експерименту; контрольної та експериментальної груп);
- **метод моделювання;**

- **передекспериментальний і післяекспериментальний зрізи;**
- **статистичні методи обробки даних, зібраних перед експериментом й отриманих у ході експериментального навчання;**
- **метод якісного аналізу та інтерпретації зібраних і отриманих даних;**
- **метод інтерв'ю (учнів, учителів, батьків, адміністрації шкіл);**
- **анкетування (учнів, учителів, батьків, адміністрації шкіл);**
- **тестування учнів;**
- **бесіда з учнями, учителями, батьками, адміністрацією шкіл;**
- **хронометрування (наприклад, для встановлення часу на різні режими роботи на уроці або співвідношення між мовленням вчителя і учнів) тощо.**

КУРСОВІ РОБОТИ З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Курсова робота з перекладознавства являє собою самостійне теоретичне та практичне дослідження в галузі перекладу в мовній парі англійська мова – українська мова і спрямована на вирішення конкретної наукової проблеми.

Метою виконання курсової роботи з перекладознавства є закріплення, поглиблення й узагальнення отриманих здобувачем теоретичних знань і практичних навичок у галузі лінгвістики, міжкультурної комунікації і перекладознавства та їхнє застосування під час виконання конкретного професіонального завдання.

Завданнями виконання курсової роботи з перекладознавства, окрім зазначених у розділі «Загальні відомості» є оволодіння загально-науковими і спеціальними методами і методиками сучасних лінгвістичних та перекладознавчих студій; розвиток навичок здійснення перекладацького аналізу тексту з метою визначення стратегії перекладу; розвиток уміння приймати та обґрунтовувати самостійні перекладацькі рішення; удосконалення вмінь та навичок письмового перекладу; удосконалення навичок редагування тексту перекладу.

Курсова робота має залучати для самостійного перекладу текст актуальної тематики. Тему курсової роботи і текст для самостійного перекладу обирає науковий керівник, однак, якщо зобувач певний час задіяний у розробці конкретної наукової проблематики або займається перекладацькою діяльністю в певній сфері, йому може бути надано право самостійно обрати тему для курсового проєкту. Англomовний текст для самостійного перекладу має бути обрано з урахуванням відсутності аналогу його перекладу українською.

Розділ 1 курсової роботи з перекладознавства складається з двох частин:

1.1. Попередній перекладацький аналіз

1.2. Перекладацький аналіз

Попередній перекладацький аналіз виконується за такою схемою (адаптована схема І.С. Алексєєвої):

1. Бібліографічна довідка (містить дані про автора (-ку) оригінального тексту, час його створення, джерело (книга / інтернет-сайт, газета, журнал).

Зовнішні свідчення про оригінальний текст допомагають перекладачу під час вибору стратегії перекладу. Якщо, до прикладу, оригінальний текст створено в 19 столітті, необхідна архаїзація перекладу.

2. Лінгвоперекладацька характеристика тексту.

Під час проведення цього виду аналізу необхідно вказати джерело (індивідуально-авторське (автор книги / статті тощо); групове (колектив авторів); масове) і реципієнта (індивідуальний, груповий, масовий).

Наприклад, стаття адресована широкому колу читачів, зокрема людям, які цікавляться робототехнікою / політичною обстановкою в Афганістані тощо.

Також вказуються:

- комунікативне завдання (метою створення тексту є надати читачам інформацію про ... / привернути увагу читача до проблеми .... /

подій.../ повідомити відомості про ..., наказати дії щодо ... / нав'язати оцінку подій ...);

- стиль (науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний, функціональний стиль побутового спілкування тощо);
- жанр (наукова стаття, нарис, роман, автобіографія, інструкція тощо);
- провідна функція (денотативна (інформування про факти); експресивна; фатична (встановлення та підтримка контакту під час комунікації); командна (припис дії); металінгвістична (опис системи мови); поетична);
- провідна архетиктоніко-мовленнєва форма (монолог, діалог, полілог);
- провідна композиційно-мовленнєва форма (розповідь, опис, роздуми);
- вид тексту (усний, письмовий);
- характер композиції (стандартизована, вільна (в текстах художньої літератури));
- тональність (нейтральна, знижена (ділова), висока (урочисто-стверджувальна));
- види інформації (когнітивна (об'єктивні дані про зовнішній світ); оперативна (спонукання, заклик до вчинення певних дій); емоційна (передача почуттів і емоцій); естетична (як різновид емоційної – оформлення почуття прекрасного)).

Під час здійснення лінгвоперекладацької характеристики тексту необхідно обов'язково обґрунтувати позицію здобувача. Так, до прикладу, якщо здобувач характеризує комунікативне завдання аналізованого тексту оригіналу як «спонукати до дії щодо ...», така позиція має бути обґрунтованою наявністю в тексті оригіналу дієслів наказового способу дії і підкріплена прикладами з тексту оригіналу. У разі наявності в тексті естетичної та / або емоційної інформації здобувач має навести з тексту оригіналу засоби виразності і тропи (метафори, метонімії, епітети тощо), які, як правило, реалізують ці функції в тексті, з обов'язковим наданням їхнього потрактування в теоретичних джерелах.

Перекладацький аналіз передбачає опис порядку та сутності дій перекладача під час перекладу конкретного тексту. Розглядаються способи та прийоми перекладу (наприклад, способи і прийоми перекладу термінів, якщо текст оригіналу – наукова стаття певної галузі) та типи перекладацьких трансформацій з обов’язковою їхньою класифікацією (лексичні / граматичні / стилістичні). Під час опису перекладацьких трансформації необхідним є надання їхнього потрактування у теоретичних джерелах.

Розділ 2 курсової роботи має містити текст авторського перекладу наданого для аналізу оригінального тексту, який здійснює здобувач. Текст оригіналу подається в додатку. Його обсяг – 15 000 знаків. Здобувач пояснює, які стратегії було вживано і чому, які саме трансформації здійснено тощо.

Для досягнення мети дослідження з перекладознавства застосовуються:

загальнонаукові методи:

- діалектичний метод (дозволяє розкрити сутність перекладу як єдності та різноманіття структурних та смислових особливостей, тексту та контексту, знаку та значення, змісту та форми);
- методи герменевтики (дозволяють інтерпретувати трансформативну сутність перекладу як гри смислів);
- описовий метод (дає можливість комплексно подати отримані результати);
- кількісний аналіз (дає можливість надати кількісне підтвердження емпіричних даних);

лінгвістичні методи:

- словотвірний та морфологічний аналіз (уможливлює виділення структурних особливостей англійських та українських мовних одиниць);
- дистрибутивний аналіз (дає змогу виявити структурно-граматичні особливості англійських та українських словосполучень);

- методи дефінітивного та компонентного аналізу (дозволяють описати семантику досліджуваних мовних одиниць);
- метод контекстуального аналізу (уможливлює розуміння контекстуального значення мовних одиниць);
- зіставний метод (робить можливим аналіз форми та змісту тексту перекладу у зіставленні з формою та змістом оригіналу, зіставлення структури і семантики англійських та українських мовних одиниць);
- методи деконструкції (дозволяють розглядати перекладацькі трансформації на різних етапах зміни тексту (від деконструкції до конструювання));

перекладацькі методи:

- зіставний аналіз перекладів один з одним;
- метод інтроспекції (є спробою з'ясувати загальноживані способи перекладу мовних явищ);
- метод логічного моделювання (створення теоретичної моделі перекладу та опис різних типів перетворень шляхом опису характеру перекладацьких дій та операцій).

КУРСОВІ РОБОТИ З ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Об'єктом літературознавчого аналізу є текст (вір), а основним традиційним способом його пізнання є читання та інтерпретація. Призначення методу полягає в дослідженні літературного явища, теоретичному осмисленні його форми і змісту.

Основними методами в літературознавчому дослідженні є такі:

- **описовий метод**, що передбачає опис текстового фрагменту для характеристики певного літературного явища; важливо уникнути простого переказу тексту, бо це не є методом його аналізу;
- **біографічний метод**, що встановлює зв'язок біографії автора з його творчістю й застосовується у випадку, коли факти біографії та особистість письменника стали визначальними моментами в

його творчості, вплинули на авторську концепцію сприйняття дійсності чи реалізувалися у створенні образу-персонажу; використання цього методу також є доцільним під час уведення в літературний оберт імені нового автора, творчість якого не досліджувалась раніше;

- **культурно-історичний метод**, що розглядає літературні явища як продукт культурно-історичних обставин, тобто дослідження творів мистецтва у зв'язку із середовищем, що їх породило;
- **історико-соціологічний метод**, який передбачає суспільно-політичну зумовленість художніх феноменів. Слід розрізняти традиційний історизм і новий історизм. Послідовників традиційного історизму цікавлять питання про політичні уподобання автора, його роздуми про історичні події, аспекти культури, які важливі для окремо взятої роботи, а також про вплив історії на події у творі. Новий же історизм фокусується на концепції історії і знань, ставлячи запитання, як саме отримуються знання з історії. Новий історизм звертає більше уваги на ідеологію, владу й має більше нюансів, ніж його попередник. Критики розуміють, що об'єктивної історії не існує, і що ідеологія впливає і на критика, і на автора;
- **історико-генетичний метод** застосовується для послідовного опису та встановлення особливостей, функцій і шляхів еволюції творчого доробку автора, пояснення його ідейно-художньої специфіки;
- **компаративний (порівняльний) метод**, що передбачає встановлення контактено-генетичних і типологічних зв'язків у творчості письменників у діахронному і синхронному аспектах; важливо визначити спільні підстави для порівняння творчості певних письменників, наприклад, той самий історичний час, коли вони писали свої твори, приналежність до однієї літературної течії,

розробка однієї теми і т. ін. Сучасна компаративістика розвивається у взаємодії із психоаналізом, культурно-історичним, генетично-контактним і порівняльно-типологічними методами, феноменологією, рецептивною естетикою. Цей науковий метод передбачає порівняльне вивчення мистецьких явищ, які належать до культурних надбань різних народів;

- **метод мотивного аналізу**, що вивчає мотивну структуру твору, виділяє типові й домінуючі мотиви, стереотипні мотиви і т. ін.;
- **метод системно-цілісного аналізу (holistic analysis)**, коли всі елементи твору розглядаються в їхній єдності як художня система; тлумачення змістової, смислової сторони літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку;
- **метод інтертекстуального аналізу**, який визначає зв'язки тексту, прочитаного мовою оригіналу, з іншими текстами; застосовані автором техніки інтертекстуальної гри (цитування, у тому числі приховані, прецедентні тексти, образи, деталі і т. ін.), джерела ремінісценцій і цілі, з якими автор звертається до інших текстів;
- **метод контекстуального аналізу**, що передбачає врахування широкого (історико-літературного, соціокультурного) і вузького контекстів (конкретних фрагментів твору, наприклад, описових контекстів (портретів, інтер'єрів, пейзажів));
- **метод наратологічного аналізу**, який досліджує сюжет і композицію, хронотоп (художній час і простір), мовлення персонажу, моделі оповіді; відбувається дослідження наративних стратегій, таких як «агітація», «провокація», «одкровення», що характерні для романів постсимволізму; включення анаративних елементів, що порушують послідовність викладу подій: пародійні вставні тексти, суміщення суперечливої сюжетної інформації; виокремлення метатекстових елементів: «авторських вторгнень»,

вставних текстів персонажів, дискурсивних метафор, мовленнєвих повторів, візуальних кодів (маркерів спостереження), метафор «руху» та «переміщення» в художньому світі; виділення образів-персонажів-маніпуляторів і т. ін.;

- **метод інтермедіального аналізу**, що має за мету виявлення кодів інших знакових систем (живопис, музика, кіно і т. ін.) у літературному творі;
- **метод когнітивно-концептуального аналізу**, який визначає концептуальний простір художнього тексту і зосереджений на виявленні когнітивної авторської системи твору; відображає проблеми літературознавства, представлені в межах бінарних опозицій: «особа/соціум», «свідоме/безсвідоме», «час/простір», «земне/небесне», «смертне/безсмертне», «текст/метатекст», «жанр/метажанр», «жанр/модифікація/трансформація» тощо;
- **метод міфопоетичного аналізу**, що виявляє архетипові сюжети, образи і хронотипові моделі, а також приховані аналогії, які пов'язують образи, жанри, сюжети і т. ін. з давніми обрядами й ритуалами;
- **психоаналітичний метод**, в основу якого покладено положення доктрини З. Фрейда: літературний твір розглядається через призму свідомого і несвідомого, а творчість вважається як індивідуальне неусвідомлене, змістом якого є комплекси. У контексті розвитку психоаналітичного методу варто зауважити про його пізнішу модифікацію – *постструктуралізм* (Ж. Дерріда): доповнення класичного психоаналізу деконструктивними елементами (письмо як фіксація потоку мовлення за допомогою знаків (літери, слова)). Ж. Дерріда обґрунтував теорію письма сновидінь (психічного письма), що може бути використана як допоміжна в інтерпретації літературного твору, оскільки сам термін «психічне письмо» не узгоджується із системою лінгвістичних і літературознавчих

понять. Об'єктами психоаналітичних інтерпретацій стають характери персонажів (учинки, думки, сні, мовлення героя, соціальна адаптація або дезадаптація, авторське ставлення до героя тощо), система образів, структура сюжету і позасюжетні елементи, образи-символи, художні деталі і т. ін.;

- **семіотичний метод**, який досліджує всі аспекти і чинники творення образних значень у літературному творі, з'ясовує особливості образного ладу як організованої за логічним і художнім принципами системи поетичних значень, вивчає сукупність значень оповідних структур; метод є допоміжним у структуралістських і герменевтичних студіях;
- **метод структуралізму**, що передбачає вивчення літератури як мистецтва слова у системно-функціональному аспекті, за допомогою понять: елемент, структура, система, функція, модель, домінанта, паралелізм, текст, ідея, бінарні опозиції (свій – чужий, людина – тварина, чоловік – жінка)тощо. У постструктуральному методі Р. Барта пропонується моделювання читацької структури твору, яка не в усьому може збігатися з авторською, бо «вихідні точки значення» трансформуються в читацькій свідомості;
- **феноменологічний метод**, що пов'язаний з інтенційністю (інтенція – властивість свідомості сприймати, осмислювати і називати те, що перебуває поза її сферою). Літературний твір розглядається як чотиришарова формація: звук – значення – вигляд (схематичні образи) – представлена предметність та дійсність. Метод застосовується для розкриття психології літературної творчості, того, як народжуються образи, мотиви, формотвірні елементи та ін.;
- **метод феміністичної критики** є комплексним і спрямований на вивчення й визначення ролі жінки в словесній творчості, для чого

здійснюється перегляд чоловічого начала в літературі, розкриваються різноманітні аспекти «жіночого письма»;

- **метод рецептивної естетики (критики)**, у якому на перше місце ставлять реакції читача на текст. Автором твору вважають не творця тексту, а його споживача, читача, бо він вносить у текст свій досвід, і сприйняття тексту є абсолютно суб'єктивним, відмінним від того, що вклав у художній задум автор. Одним із центральних понять рецептивної естетики є поняття горизонт очікування (нім. *erwartungs horizont*) – комплекс естетичних, соціально-політичних, психологічних та інших уявлень, які визначають ставлення автора та – у зв'язку з цим – твору до суспільства (та до різноманітних видів читацької аудиторії), а також ставлення читача до твору, зумовлюючи, таким чином, як характер впливу твору на суспільство, так і його сприйняття суспільством.

КУРСОВІ РОБОТИ З ЛІНГВІСТИКИ

Методи лінгвістичних досліджень мають відповідати цілям і завданням дослідника, а також науковій парадигмі, в межах якої здійснюється курсове дослідження. У роботі зазвичай використовується комплекс методів, до якого висувається вимога адекватного вибору й можливості досягти поставленої мети за допомогою обраних методів.

Основні методи лінгвістичних досліджень:

- **метод лінгвістичного спостереження й опису, або описовий метод**, який передбачає виявлення конкретних мовних явищ та їх послідовний опис у ракурсі їхньої структури та/або функціонування. Описовий метод використовується для вивчення соціального функціонування мови, для опису та аналізу елементів мовного механізму. Сьогодні описовий метод взаємодіє зі **структурним**. Виділяють таксономічний опис – встановлення класів мовних одиниць і зв'язків між ними за

допомогою системи необхідних і достатніх ознак, яка має бути максимально повною, щоб охопити всі об'єкти, що входять до цього класу, і водночас достатньо вузькою, щоб виключити усі об'єкти, що не належать цьому класу. Виділяють також динамічний опис, який описує всі правила породження коректних мовних висловів як, наприклад, у моделі «зміст – текст».

- **метод компонентного аналізу**, що виконує аналіз значень мовних одиниць через виявлення основних компонентів значення, або сем. Це уможливорює подання лексичного матеріалу у вигляді систем, побудованих за певною семантичною ознакою, і визначення обмеженого списку компонентів, за допомогою якого можливо описати значення великої кількості слів. При вивченні лексичних значень у цьому аспекті часто застосовують **аналіз словникових дефініцій**, тобто тлумачень значень слів, наведених у різних словниках. Такий аналіз є частиною компонентного аналізу в парадигматиці разом з аналізом за місцем слова в семантичному полі. У синтагматиці дослідження семної структури відбувається з урахуванням умов контексту і мовленнєвої ситуації. Класифікація компонентів змістової структури слова може виконуватися за принципом первинної чи вторинної номінації (денотативний і конотативні компоненти) або за ступенем семантичної інтеграції (інтегральні і диференційні семантичні ознаки). Сьогодні компонентний аналіз може доповнюватися **компонентним синтезом**, коли інформанти-експерти (носії мови) намагаються реконструювати слово за його семною структурою, тим самим перевіряючи результати компонентного синтезу;
- **полева методика**, що репрезентує певне мовне явище як систему через побудову моделі поля, шари якого об'єднано за спільною ознакою. У складі поля виділяють ядерні компоненти, яким ця ознака властива в найвищому ступені, і периферію (ближню і далеку), де розміщуються елементи відповідно до зниження ступеня наявності виділеної ознаки.

Межа між шарами поля може бути достатньо розмитою, поле може складатися з кількох мікрополів, що можуть накладатися одне на одне, утворюючи зони поступових переходів;

- **метод дистрибутивного аналізу** був розроблений представниками описативної лінгвістики й досліджує мовні явища на основі оточення (розподілу) у тексті. Розрізняють три типи дистрибуції: контрастну, коли мовні одиниці вживаються у тих самих контекстах і розрізняють їх значення; комплементарну дистрибуцію, якщо мовні одиниці використовуються в унікальному для кожної з них оточенні; вільне варіювання, у якому мовні одиниці можуть застосовуватися в тому самому оточенні, але не розрізняють форм або значень слів;
- **метод опозицій** виник у класичному мовознавстві й застосовувався для виділення фонологічних і морфологічних категорій на основі асиметричних бінарних опозицій, де один член був маркованим (мав певну ознаку), а інший – немаркованим. Сфера використання методу опозицій зараз звузилась до допоміжного, оскільки реальна мовна дійсність не зводиться виключно до бінарного протиставлення;
- **метод комбінаторики (валентнісний аналіз і аналіз сполучуваності слів)** використовується в дослідженнях синтаксичних властивостей мовних одиниць і вивчає потенційну здатність слова бути застосованим у сполученні з певними словами або класами слів у певних синтаксичних функціях;
- **метод контекстуального аналізу (контекстно-семантичний метод)** досліджує функціональну специфіку слів і їх значень і являє собою аналіз текстів (фрагментів текстів, окремих речень) з метою встановлення залежності значення слова від цього контексту;
- **метод трансформацій** визначає функціональні можливості мовних одиниць і приховані синтаксичні зв'язки шляхом змінення структури

мовної одиниці (зазвичай словосполучення або речення), її синтаксичної моделі;

- **зіставний метод (контрастивний, типологічний)** порівнює систему однієї мови з іншою на різних мовних рівнях і таким чином виявляє специфіку кожної мови. Зіставний метод був розвинений на противагу порівняльно-історичному методу, який шукав відповідності в генетично споріднених мовах. Зіставний метод націлений на пошук відмінностей і застосовується як до споріднених, так і до неспоріднених мов;
- **комунікативно-прагматичний метод** вивчає використання мови мовцями у процесі спілкування, що призводить до успіху або невдачі в комунікативній діяльності. Метод ставить за мету дослідження онтологічних і функціональних властивостей мовних одиниць, що утворюють їх прагматичну цінність у різних актах комунікації. Основними об'єктами вивчення стають мовленнєвий акт, текст, дискурс і всі проблеми, що пов'язані з мовцем, адресатом, відносинами між ними й ситуацією спілкування, тобто, предмет аналізу можна узагальнено визначити як антропологічну сутність мовних структур;
- **дискурсивний аналіз (дискурс-аналіз)** досліджує мову як мовлення в контексті соціальної та розумової діяльності й як результат цього процесу. Аналіз дискурсу здійснюється в межах соціолінгвістики, психолінгвістики, етнолінгвістики, політичної лінгвістики, медіалінгвістики, теорії мови тощо. Широко застосовується комплекс традиційних прийомів і підходів: конwersаційний аналіз, наративний аналіз, контент-аналіз і т. ін.;
- **когнітивно-концептуальний аналіз** виник як подальший розвиток семантичного аналізу, є певною мірою логіко-концептуальним аналізом, залучаючи для дослідження не тільки мовний матеріал, але й відомості суміжних наук, наприклад, омовлення певних філософських

понять, культурологічних відмінностей, особливостей індивідуально-авторського світобачення. Досліджувана одиниця розкладається не на семи, а на предметно-образний зміст, поняттєвий і ціннісний складники тощо. Когнітивно-концептуальний аналіз здійснюється за допомогою різноманітних методик, включаючи й традиційні: метод ключових слів, аналіз їх словникових дефініцій, етимологічний аналіз, діахронічний аналіз змін у значенні слова, аналіз паремій, контрастивний аналіз подібних концептів у різних мовах, виділення індивідуально-авторських концептів тощо;

- **фреймове моделювання** уможливорює репрезентацію наукового знання через універсальні категорії: через фрейми-структури на позначення об'єктів і понять; фрейми-ролі, що їх виконують люди у різних ситуаціях; фрейми-сценарії та фрейми-ситуації. Згідно з теорією С.А. Жаботинської, виділяються п'ять базових фреймів: предметний, таксономічний, посесивний, акціональний і компаративний. Результатом інтеграції базових фреймів є виникнення концептуальної фреймової мережі, у якій абстрактні концепти представлено вузлами (слотами), а відношення між ними можуть бути уточнені в значеннях різних мовних одиниць;
- **словотвірний аналіз** виступає у ролі одного з допоміжних в інших видах аналізу, наприклад, семантичного, хоча часто з ним не збігається;
- **метод суцільної вибірки** використовується для укладання масиву прикладів досліджуваних контекстів шляхом виписування їх з оригінального тексту для подальшого аналізу, класифікації, ілюстрації теоретичних положень тощо.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Обсяг основного тексту роботи – **25-30 сторінок** комп'ютерного тексту з використанням текстового редактора *Word*, шрифтом Times New Roman розміром 14 з полуторним міжрядковим інтервалом. Поля: ліворуч – 3 см,

праворуч – 1,0 см, вгорі та внизу – 2 см. Абзацний відступ – 1,25 см. Нумерація сторінок – у правому верхньому куті сторінки, без крапки в кінці. Першою сторінкою вважається титульний аркуш, на якому номер не проставляється. Списки використаних джерел, перелік умовних позначень та додатки не входять до обсягу основного тексту роботи, вказаного вище. До основного тексту також не зараховуються сторінки основного змісту без тексту, на яких розміщено лише таблиці, схеми, рисунки.

Заголовки структурних частин (розділів) повинні мати назви, які не збігаються з назвою всієї роботи, і чітко відділятися від тексту відповідних розділів чи підрозділів. Між заголовком та текстом необхідно залишити незаповнений рядок. Заголовки структурних частин роботи друкують великими літерами симетрично до тексту: ЗМІСТ, ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ, ВСТУП, РОЗДІЛ 1 (...), ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1 (...), ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ. Розділ та його назва відцентровуються відповідно до тексту роботи. Назви підрозділів подаються з абзацу великими літерами. Крапку в кінці заголовка не ставлять.

Кожний розділ курсової роботи (зміст, перелік умовних позначень, вступ, розділи, загальні висновки, список використаних джерел, додатки) треба починати з нової сторінки.

Кожна ілюстрація (таблиця, графік, рисунок тощо) повинна бути пронумерована й підписана (наприклад: Таблиця 1.1. Результати аналізу прикладів). Номер ілюстрації складається з номера розділу й порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: Рис. 1.2. (другий рисунок першого розділу). Таблиці підписуються в правому куті над таблицею, а рисунки – посередині під рисунком. На всі рисунки й таблиці потрібно обов'язково посилатися в тексті та коментувати їх.

Усі ініціали в тексті набирати перед прізвищем через нерозривний пробіл. Абзац виставляти в «Формат – Абзац», а не табуляцією. Обов'язково розрізняти тире (–) і дефіс (-). Використовувати лапки « » (якщо текст

друкується кирилицею) та “ ” (якщо текст друкується латиницею). Ілюстративний матеріал (приклади) друкувати курсивом без підкреслень та лапок (якщо їх немає в оригіналі); досліджувану одиницю в прикладі – напівжирним курсивом.

Правила цитування та посилання на використані джерела

Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1-5; 7; 10] ...». Номер джерела та номер сторінки розділяються крапкою, номери джерел – крапкою з комою, наприклад: [2, с. 15], [3, с. 65; 5, с. 115-120], [1; 4; 6-8; 12]. Речення, наприкінці якого йде посилання, має закінчуватися крапкою після посилання, наприклад: ... [7; 13; 15]. Пряме цитування (в лапках) обов'язково потребує вказування сторінки, з якої наводиться цитата, наприклад: [8, с. 65]. Непряме цитування (парафраз) потребує вказування тільки на джерело, наведення сторінки є факультативним, наприклад: [1], [4; 7; 10].

Посилання на ілюстративне джерело подається в круглих дужках, наприклад: (W.S. Maugham. Theatre), (The Guardian, 4 May, 2015), або за наявності списку ілюстративних джерел у квадратних дужках подається відповідний номер джерела із цього списку та в разі потреби номер сторінки, з якої наводиться цитата: [8] або [8, р. 70].

Максимальний обсяг цитувань для курсових робіт не повинен перевищувати в сукупності 5 сторінок, а робота допускається до захисту за умови, якщо її текст визнається оригінальним (з високою унікальністю) не менше 75 %.

Правила та приклади оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел

Замість знака «крапка й тире» («.– »), який раніше розділяв зони бібліографічного опису, в бібліографічному посиланні треба застосовувати знак «крапка».

Треба зазначати загальний обсяг книги (наприклад: 285 с.) або номер сторінок, на яких розміщено об'єкт посилання (наприклад, статтю) в періодичному виданні або збірнику (наприклад: С. 19 – 25).

Місто видання джерела подається повністю (наприклад: Київ, Харків, Львів тощо).

Зразки оформлення

Книги одного, двох і трьох авторів

Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.

Безугла Л.Р., Романченко І.О. Лінгвопрагматика дискримінації в публіцистичному дискурсі: монографія. Харків: ФОП Лисенко І.Б., 2013. 182 с.

Герасіна Л.М., Панов М.І., Осіпова Н.П. Конфліктологія: навч. пос. Харків: Право, 2002. 256 с.

Книги чотирьох або більше авторів

Якщо авторами документа є чотири або більше осіб, після назви документа подають відомості про першого автора та додають «та ін.», «и др.» або «et al» (залежно від мови документа).

Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: кол. монографія/ І.С.Шевченко та ін. Харків: Константа, 2005. 356 с.

Fast Track: методичні рекомендації з практики англійського усного та писемного мовлення для студентів третього курсу мовних спеціальностей / Коваленко О. А. та ін. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2013. 98 с.

Книги колективу авторів за загальною редакцією когось

Сучасна українська літературна мова: підручник для студентів філол. спеціальностей вищ. навч. закл. / за редакцією М. Я. Плюща. 5-е вид., стер. Київ: Вища школа, 2005. 430 с.

Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Вид. 2-е, випр. і перероб. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.

Книги без автора

Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика / за наук. ред. Т.А. Космеди. Дрогобич: Коло, 2014. 470 с.

Проблеми типологічної та квантитативної лексикології: зб. наук. праць / наук. ред. Каліущенко В. та ін. Чернівці: Рута, 2007. 310 с.

Багаточастинні видання (багатотомні видання, збірники праць та періодичні видання, серійні видання)

Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології: вибрані твори. Київ: Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с.

Франко І. Я. Твори: в 2 т. Київ: Дніпро, 1981. Т. 2: Оповідання. 259 с.

Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки: зб. наук. ст. / гол. ред. В.А. Зарва. Бердянськ, 2016. Вип. ІХ. 276 с.

Новый большой англо-русский словарь: в 3-х томах. Ок. 250 000 лексических единиц / под общ. ред. Ю.Д. Апресяна. Москва: Русск. яз., 2002.

Т.1: А-Ф. 832 с.

Т. 2: G-O. 828 с.

Т. 3: P-Z. 823 с.

Статті в періодичних виданнях/збірниках

Розділовий знак «дві навскісні риски» («//»), що використовували раніше, треба замінювати крапкою, а назву видання/збірника, у якому розміщено статтю, виділяти курсивом.

Петрашук О. П. Типи тестових завдань для контролю іншомовного говоріння учнів середньої загальноосвітньої школи. *Іноземні мови*. 1999. № 1. С. 14–18.

Дьяконова І. Л. Лексичні характеристики електронного спілкування. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2002. Вип. VII. С. 150–155.

Гончаренко Л. О. Функціональний аспект запозичень. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Вип. XXIII. Ч. 4. С. 294–301.

Єсипенко Н. Асоціативно-вербальна структура концепту. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Випуск 104 (2). С.113–116.

Автореферати дисертацій

Барташева Г. І. Взаємодія невербальних та вербальних компонентів ситуації комунікативного домінування в англійському дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2004. 20 с.

Мудраченко Т.Б. Актуалізація концепту Україна в сучасному англomовному газетному дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2013. 22 с.

Електронні ресурси (Internet)

Для позначення електронної адреси електронного ресурсу віддаленого доступу в примітці замість слів «Режим доступу» (чи «Доступ») або їхнього еквівалента іншою мовою (наприклад, «Available from»), що використовували раніше, треба застосовувати аббревіатуру «URL» (Uniform Resource Locator – Уніфікований покажчик ресурсу).

Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак «навискісна риска» («/»). Обов'язково треба вказувати дату звернення до електронного ресурсу мовою джерела.

Трикашна Ю. І. Відбір автентичних художніх фільмів для формування англomовної соціокультурної компетентності майбутніх філологів [Електронний ресурс]. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Психологія і педагогіка*. 2013. Вип. 25. С. 138 –

141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2013_25_31. (дата звернення: 15.03.2016).

IELTS: International English Language Testing System [E-resource]. URL: <http://www.ielts.org/> (accessed 25 January, 2017 або 25/01/2017).

Література іноземною мовою

Bachman, L. F. *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford: Oxford University Press, 1991. 407 p.

Teaching Talk: Strategies for Production and Assessment / Brown, G. et al. London, 1984. 178 p.

Scott, R. *Speaking. Communication in the Classroom. Applications and Methods for a Communicative Approach* / edited by K. Johnson, K. Morrow. Longman, 1992. P. 70–77.

Cheng, L., Qi, L. Description and Examination of National Matriculation English Test. *Language Assessment Quarterly*. 2006. # 3(1). Lawrence Erlbaum Associates, Inc. P. 53–70.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ
Факультет іноземної філології**

Кафедра _____

_____

(назва освітньої програми)

_____

(шифр і назва спеціальності)

КУРСОВА РОБОТА
**з ... .. (англійської філології/ методики навчання англійської мови/
перекладознавства)**

(ТЕМА РОБОТИ)

здобувача
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____

_____

(прізвище, ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Оцінка _____

Члени комісії

_____
_____

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ I. НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ І ЇХ ТИПОЛОГІЯ

1.1 Вербальні та невербальні засоби комунікації

1.2 Типологія невербальних засобів комунікації і принципи її побудови

1.3 Літературні твори як джерело дослідження невербальних компонентів комунікації

Висновки до 1 розділу

РОЗДІЛ II. ВІДТВОРЕННЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ПЕРСОНАЖА У РОМАНІ Д. БАЛДАЧЧИ «ВРЯТУВАТИ ФЕЙТ» (*SAVING FAITH*)

2.1 Засоби створення опису проксеміки

2.2 Створення опису жестів персонажа

2.3 Опис міміки персонажа

2.3.1 Вираз обличчя персонажа

2.3.2 Опис виразу очей персонажа

2.3.3 Опис усмішки персонажа

Висновки до 2 розділу

ВИСНОВКИ

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Навчальне видання

Укладачі:

Тучина Н.В., Алексєєва Н.С., Белова М.О., Корнільєва Л.М., Крапівник Г.О.,
Левченко Я.Е., Подуфалова Т.В., Старостенко Т.М.

Методичні рекомендації з написання курсових робіт здобувачами першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 014 Середня освіта й
035 Філологія. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. 36 с.

Відповідальний за випуск: Т.В. Подуфалова

Комп'ютерна верстка: Л.В. Пасько

Коректор: Л.В. Пасько

**Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть
укладачі**